

TOP 10 ROUTES vogels spotten

Ssst hoor jij dat gefluit ook?

Tijdens de vogeltrek strijken duizenden vogels neer in onze natuurgebieden om uit te rusten en op zoek te gaan naar voedsel. Overwinteraars als de smient, wulp en wintertaling maken in de lente plaats voor broedvogels als de kievit, grutto en tureluur. Soorten als de rosse grutto, zilverplevier en kanoetstrandloper komen even aansterken tijdens hun verre reis. Welke 'vreemde' vogels spot jij tijdens deze wandelroute?

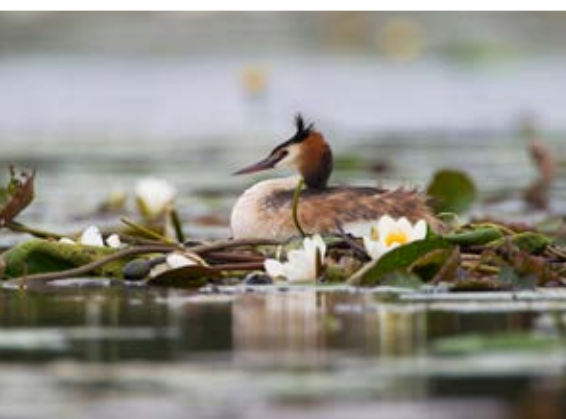

Natuurmonumenten

- 3** Ontdek het Zwanenwater, vlakbij Callantsoog
- 6** Kustroute op Marker Wadden
- 11** Schaddenpad, rondje Korenburgerveen
- 15** Trekvogelroute Schiermonnikoog
- 20** Wintertalingroute op Tiengemeten een vogelparadijs bij uitstek!
- 24** Wandelroute Eemland, vlak bij Eemnes
- 27** Wandelroute Levensstrijd: 'langswater en land', Zeeland
- 32** Kiersche Wijdepad De Wieden bij Wanneperveen en Giethoorn
- 35** Wandelroute Cultuurhistorisch Banisveld bij Boxtel
- 40** Van Scheelhoekbos naar Vogelobservatorium Tij

5,8 km
Noord-Holland

Natuurmonumenten

Ontdek het Zwanenwater, vlakbij Callantsoog

Wandeling door de duinen, je komt ogen tekort. Je wandelt door een prachtig, gevarieerd duingebied met twee grote meren, vele poeltjes, moerassen en bloemrijke graslanden. Vanuit de observatiehutten kun je vogels spotten. Er broeden maar liefst 80 soorten, waaronder een kolonie aalscholvers.

Zwanenwater is een bloemrijk duingebied bij Callantsoog met de twee grootste natuurlijke duinmeren van West-Europa. Er zijn drie vogelkijkhutten.

Startpunt

Parkeerplaats Callantsoog

Zuidschinkeldijk 3a
1759 JH Callantsoog (NH)

5,8 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

De route is gemarkeerd met bruine paaltjes.

Deze bruine route is van november tot april de meeste jaren flink nat. Doe laarzen aan!

Honden niet toegestaan

Vrij wandelen op wegen en paden.

Je bent welkom in het Zwanenwater van 1 april tot 1 augustus van 07.00 tot 21.00 uur en van 1 augustus tot 1 april van zonsopgang tot zonsondergang.

Toegang is gratis voor leden van Natuurmonumenten.

Niet-leden dienen een toegangskaart à €3,00 te kopen bij de kaartautomaten bij de ingang. Kinderen tot en met 12 jaar mogen gratis mee.

Let op, hier lopen grote grazers. De runderen helpen in het natuurbeheer met hun gegraas. Kom je ze tegen? Hou altijd afstand. Niet aaien, niet voeren.

1 Orchideeën

Van begin mei tot begin juli staan de orchideeën in bloei. Van de paarse rietorchis tot de roomwitte welriekende nachtorchis. Dankzij zorgvuldig beheer groeien er in het Zwanenwater wel elf soorten! Met een trouwe groep vrijwilligers maait Natuurmonumenten hier elk najaar zodat de orchideeën steeds terugkomen. Dat deden de boeren uit de omgeving vroeger ook al. Ze maaiden de planten af om er hooi van te maken.

2 Duinen: arm aan kalk, rijk aan heide

De duinen van het Zwanenwater zijn kalkarm. Dat is te zien aan de kleur van het zand. Het is iets witter dan de blonde, kalkrijke duinen van bijvoorbeeld Zandvoort. Aan de plantengroei kun je het ook duidelijk zien. Door de schrale, kalkarme bodem en de krachtige zeewind komt heide hier van nature voor.

3 Vlinderparadijs

De bloemrijke duinvalleien trekken heel veel insecten aan. Ze komen af op de nectar in de bloemen en hoppen van bloem naar bloem. Zonder het te merken helpen ze zo mee aan de bestuiving. In het voorjaar zie je allerlei soorten vlinders rondfladderen; icarusblauwtje, duinparelmoervlinder, heivlinder en hooibeestje. Een echt vlinderparadijs!

4 Uitzicht vanaf de duintop

Vanaf de duintop heb je een goed overzicht over het ongerepte duingebied. Richting zee zie je het hogere, drogere duningedeelte. In juni kleurt het duinroosje de hellingen bleekgeel. Vanwege de zilte zeewind gaat de begroeiing met mossen, korstmossen en duinroosje langzaam over in kale duintoppen met helmgras. In oude konijnenholen broeden bergeenden en tapuiten. In zuidelijke richting zie je het Tweede Water met daarin het eiland met de broedkolonie van aalscholvers. Dit deel van het Zwanenwater is afgesloten voor het publiek om broedvogels en trekvogels rust te gunnen. In de winter maken veel ganzen en eenden gebruik van het waterrijke rustgebied. Aan de oostkant ligt het Eerste Water, waar deze wandelroute omheen loopt. Daarachter zie je de in 1596 opgeworpen Zijperzeedijk. Het hele gebied met meren, valleien en duinen is door opstuivingen ontstaan, nadat de zeearm de Zijpe was afgesloten. Noordelijk zie je het silhouet van Callantsoog: een dorpje dat vóór 1596 nog op het Waddeneiland 't Oghe lag. Let ook op de kiekendieven die vaak laag boven het riet jagen.

5 Kijkhut Eerste Water (zuidzijde)

Het Zwanenwater is een van de weinige duingebieden met een natuurlijke waterstand. In deze drijvende hut kun je met de peilschaal precies aflezen hoe hoog het water vandaag staat. Het peil kan per seizoen meer dan een meter variëren. September is doorgaans de droogste maand. In april staat het water meestal het hoogst. De meeste duinvalleien staan dan blank.

6 Vogelkijkhut Tweede Water

Je kijkt hier uit op het zuidelijke duinmeer, het Tweede Water. Op het Bokkeneiland broeden aalscholvers en meeuwen. Vanaf maart tot augustus zijn er vaak overvliegende aalscholvers te zien. Ze pendelen tussen de broedkolonie en de zee. Op het water dobberen grauwe ganzen, slobbeenden, kuifeenden, dodaarzen en soms een geoorde fuut. In het voorjaar hoor je overal langs de wandelroute de blauwborst zingen. Tussen het riet zie je geregeld baardmannetjes, en met wat meer geluk een waterral of een porseleinhoen.

7 Schapen en runderen grazen erop los

Om het Zwanenwater gezond en vitaal te houden laat Natuurmonumenten runderen en schapen in het gebied lopen. Die eten het gras en de jonge boompjes. Het open karakter van de duinen blijft zo behouden. Bijzondere planten en dieren krijgen dan weer ruimte. Zo leven in het Zwanenwater zandhagedissen, duinviooltjes en de zeldzame parelmoervlinder. Het kan zijn dat je runderen tegenkomt tijdens het wandelen. Bang zijn hoeft niet, je kunt er rustig langs lopen. Laat ze alleen niet schrikken en aai ze niet.

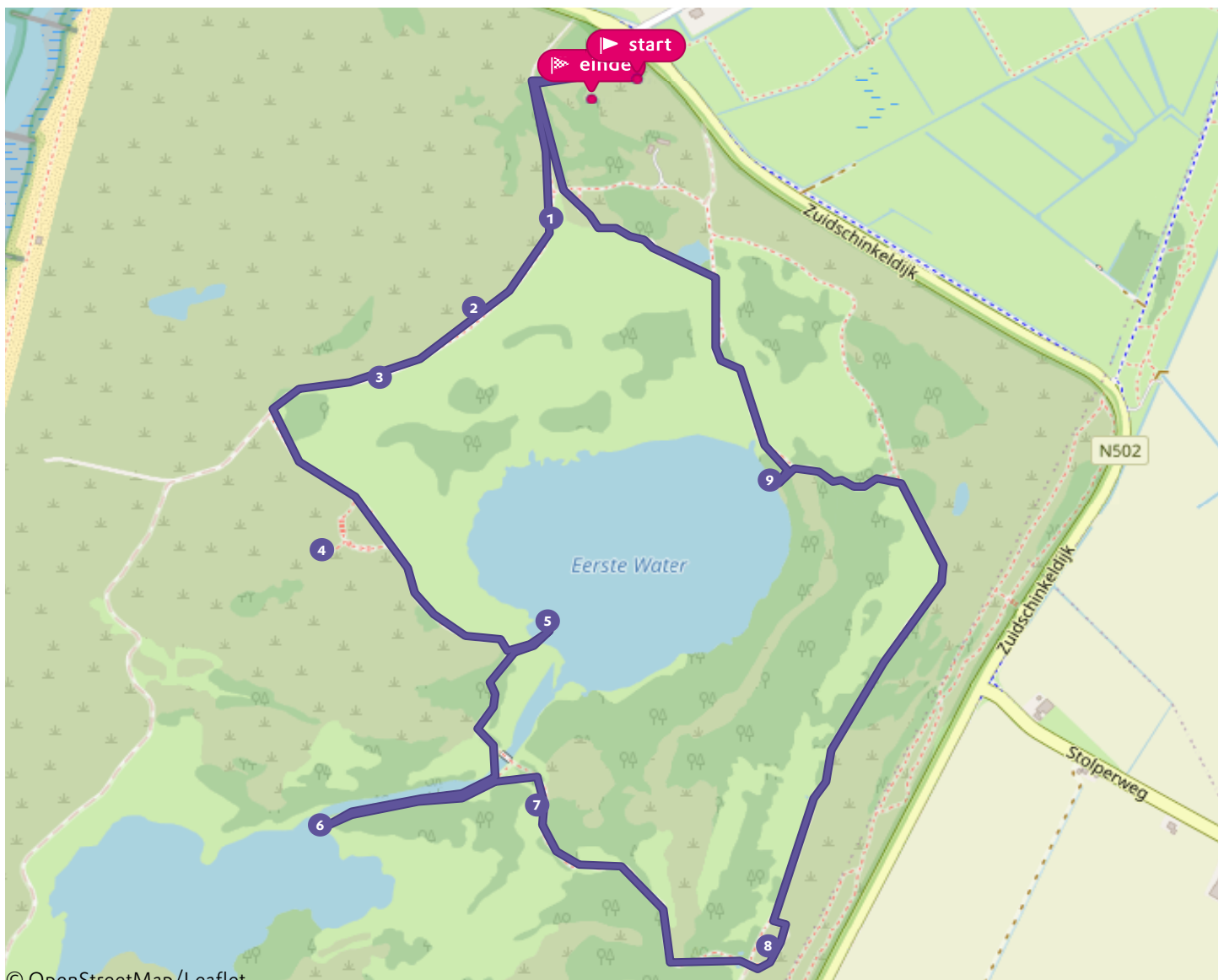
8 Uitkijkpunt

Spot vanaf deze top zangvogels en roofvogels als havik en buizerd. Ook weidevogels als scholekster en Kievit zijn hier te vinden.

9 Vogelkijkhut Eerste water (noordzijde)

Neem je verrekijker mee en tuur naar de vogels op het water. In de hut hangt een kaart met vogelplaatjes. Welke soorten heb je gespot?

7,2 km
Flevoland

Natuurmonumenten

Kustroute op Marker Wadden

Marker Wadden, nieuw natuureiland in het Markermeer met weidse uitzichten. Ontdek hoe de natuur zich ontwikkelt. Kom wandelen, vogels spotten en van de stranden genieten.

Je loopt met deze afwisselende wandeling langs de buitenrand van Marker Wadden. Het ene moment geniet je van het serene uitzicht over het Markermeer. Het andere moment loop je midden tussen de luidruchtige vogelkolonies. Onderweg kom je twee vogelkijkpunten tegen waar je in alle rust de vogels kunt bekijken. En als je na de wandeling nog tijd en fut hebt, beklim dan zeker nog even uitkijktoren Steltloper voor een prachtig weids uitzicht.

Neem de [veerboot van Natuurmonumenten](#) naar Marker Wadden, of kom met je [eigen zeilboot](#) of een [georganiseerde chartertocht](#).

De veerboot vertrekt vanuit de Bataviyahaven in Lelystad. Je kunt hier komen met de auto en het openbaar vervoer.

[Meer informatie en tickets voor de veerboot.](#)

Startpunt

[Bereikbaarheid](#)

7,2 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

1 Eilandpaviljoen Marker Wadden

Dit is hét startpunt voor je bezoek aan Marker Wadden. Ontdek hier hoe de eilanden en hun natuur zijn ontstaan. Geniet van een drankje en iets lekkers, terwijl je vanaf het terras uitkijkt over het Markermeer. In het Eilandpaviljoen vind je ook een verkooppunt voor wandelbenodigdheden of een mooi aandenken aan je bezoek, toiletten en een gehandicaptentoilet.

2 Slibvangen

Voor je neus zie je hier een van de belangrijkste onderdelen van Marker Wadden: een 30 meter diepe slibgeul ligt hier onder water. Volgens de eerste metingen is deze geul samen met de zandwinputten een effectieve slibvanger. Dat is nodig omdat in het Markermeer veel overtollig slib rondzweeft. Door de aanleg van de Houtribdijk kan het slib niet meer weg. Al dat slib is niet goed voor de waterkwaliteit en verstikt het onderwaterleven. Gelukkig neemt de troebelheid van het water rondom Marker Wadden inmiddels al iets af.

3 Levend Landschap - fotopaal 1

De natuur op Marker Wadden staat nooit stil en verandert voortdurend. Op vijf punten op het eiland staan fotopalen die de veranderingen vastleggen. Wil je meehelpen om dit in beeld te brengen? Scan met je telefoon de QR-code op deze fotopaal en zorg dat de boswachters en onderzoekers de ontwikkelingen kunnen volgen.

4 Slibveld

Het vullen van een slibveld vergt wat geduld. Dat is zeker zo bij gebruik van dun slib, zoals je hier ziet in de drie vakken tegen de basaltdijk aan. Het vak in één keer vullen kan niet, want dan stroomt het over. Dus we doen het zo: opspuiten met waterig slib, laten bezinken, water wegpompen en dan kan de volgende lading erop.

5 Vogelkijkhut Lepelaar

Geniet van de vogels die in het voor- en najaar neerstrijken in 'wegrestaurant' Marker Wadden. Als ze hun buik vol hebben gegeten, vliegen ze door naar het noorden of het zuiden. Regelmatig komen ook de sperwers, die broeden op de televisietoren in Lelystad, langs om hier hun kostje te vangen.

6 Uitkijken geblazen

Spannende momenten voor de kleine rietvogels. Blauwe kiekendieven patrouilleren vlak boven de rietpluimen van Marker

Wadden en hopen een opvliegende kleine karekiet of baardman te kunnen grijpen. Alert blijven dus, er kan altijd een roofvogel in de buurt zijn.

7 Washover

De Marker Wadden zijn windwadden. Hier bij deze washovers slaat, als er een stormachtige westenwind staat, het water met kracht over de basaltdijk. Vers water stroomt de slibvelden in. Achter de dip pikken geduldige kokmeeuwen zonder moeite de verdoofde vis uit de stroom.

8 Levend Landschap - fotopaal 2

De natuur op Marker Wadden staat nooit stil en verandert voortdurend. Op vijf punten op het eiland staan fotopalen die de veranderingen vastleggen. Wil je meehelpen om dit in beeld te brengen? Scan met je telefoon de QR-code op deze fotopaal en zorg dat de boswachters en onderzoekers de ontwikkelingen kunnen volgen.

9 Nieuwe eilanden van oud zand

Van zand, klei en slib uit het Markermeer zijn de nieuwe eilanden gemaakt. Het strandzand waar je op loopt is wel 12.000 jaar oud! Het is uit de 30 meter diepe slibgeulen omhooggehaald. Toen bestond Nederland uit open kustvlakten, een soort kweldergebied, waar beren, elanden en mammoets rondzwierven. Wie weet vind je hun botten in het zand, als je goed zoekt.

10 Levend Landschap - fotopaal 3

De natuur op Marker Wadden staat nooit stil en verandert voortdurend. Op vijf punten op het eiland staan fotopalen die de veranderingen vastleggen. Wil je meehelpen om dit in beeld te brengen? Scan met je telefoon de QR-code op deze fotopaal en zorg dat de boswachters en onderzoekers de ontwikkelingen kunnen volgen.

11 Wonderlijke natuur

Op deze ringdijk broeden regelmatig visdiefjes en kluten of kluut tegen. Deze vogels maken kuiltjes op de kale grond en vormen daar hun nestje met wat schelpjes, steentjes of een plukje gras. De eieren hebben één puntige kant, zodat ze niet zomaar uit het nest rollen.

12 Meer Marker Wadden

Vijf eilanden zijn er nu. En in de verte zie je het 6e en 7e eiland verschijnen. Daar wordt door Boskalis hard aan gewerkt volgens de inmiddels beproefde methode: eerst een ringdijk aanleggen en die vervolgens opvullen met slib uit de slibgeulen.

13 Groot filter

Bij de washovers komt vers water met slib het eiland in. Omdat het water langzaam door het gebied stroomt, krijgen de slibdeeltjes de tijd om naar de bodem te zinken. Je ziet hier aan de achterkant hoe minder troebel water weer terug het Markermeer in gaat.

14 Levend Landschap - fotopaal 5

De natuur op Marker Wadden staat nooit stil en verandert voortdurend. Op vijf punten op het eiland staan fotopalen die de veranderingen vastleggen. Wil je meehelpen om dit in beeld te brengen? Scan met je telefoon de QR-code op deze fotopaal en zorg dat de boswachters en onderzoekers de ontwikkelingen kunnen volgen.

© OpenStreetMap/Leaflet

Schaddenpad, rondje Korenburgerveen

Het hoogveencomplex van het Korenburgerveen is uniek voor Nederland; het komvormige veengebied bestaat niet alleen de hoogveen kern, maar ook uit een soortenrijke randzone, dat als een beschermende schil rondom het gebied ligt. Die combinatie maakt het Korenburgerveen een thuis voor vele diersoorten en plantensoorten.

Tijdens deze 12 km wandeling loop je rondom het veen en kun je genieten van vele vogels die zich ophouden in de natte randzone. Wellicht spot je zelfs een kraanvogel.

Je loopt langs akkers met akkerflora, poelen met veel leven in en op het water, drassige schraalgraslanden vol bloemen en insecten. Onderweg kom je meerdere uitkijkpunten tegen, waar je kunt genieten van het mooie uitzicht en waar je ook watervogels of -met wat geluk- reeën ziet.

Bezoek het authentieke Achterhoekse [landgoed Mentink](#) vlak bij Winterswijk. Wandel over zandpaden en oude bomenlanen. Onderweg zie je biologische akkers en een voormalig productiebos dat steeds gevarieerder wordt.

Startpunt

[parkeerplaats Arrasveldweg](#)

Arrisveldweg, Winterswijk (GD)

Voor het startpunt van het Schaddenpad loop over de Meekertweg tot bij de spoorwegovergang.

12 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

Honden niet toegestaan

Winterswijk, binnen- en buitenterras Kroesenbrink

1 Start rondwandeling Korenburgerveen

Je staat hier aan het begin van de 12 km lange rondwandeling om het Korenburgerveen of beter gezegd om het Korenburger-, Vragender- en Meddose veen. Deze drie gebieden samen worden aangeduid als het Korenburgerveen. Een fijne wandeling gewenst! ps: helaas kunnen we geen honden toestaan op de route i.v.m. de kwetsbaarheid van het gebied.

2 Poel vol leven

Op je wandeling kom je meerdere poelen tegen. Deze zitten vol leven; kikkers, salamanders, waterinsecten. In het voorjaar krioelt het van de kikkersvisjes van de gewone pad en bruine kikker. Libellen scheren over het wateroppervlak op zoek naar voedsel. En libellen worden op hun beurt weer bejaagd door de boomvalk.

3 Cultuur/natuur

Je staat hier op de overgang van cultuurlandschap en de randzone van het hoogveengebied. Beiden landschappen herbergen andere diersoorten. De natte randzone trekt watervogels aan zoals meerkoet en dodaars. Het cultuurlandschap met struweel,

houtwallen, akkers en stijlrandjes is het leefgebied voor geelgors, middelste bonte specht en roodborsttapuit.

Je komt zo voorbij 'binnen en buitenterras Krosenbrink'. Zij zijn vanaf 1 mei open, onder voorbehoud van de Corona-maatregelen. Hier is ook de enige mogelijkheid op de route tot een sanitaire stop.

4 Kraanvogels spotten

In 2010 is de kraanvogel weer teruggekeerd naar het Korenburgerveen, na 100 jaar afwezig geweest te zijn. De laatste jaren zijn er zelfs succesvol jongen grootgebracht. De kraanvogel broedt diep in het veen, maar zoekt haar voedsel vooral in de randzone. Vanaf dit punt maak je kans de karakteristieke vogels te zien.

5 Afgeplagd

Door het afgraven van de fosfaatrijke toplaag in de randzone wordt voorkomen dat te voedselrijk water het hoogveengebied instroomt. Op de afgeplagde delen zal zich weer een schralere vegetatie ontwikkelen, waar kenmerkende soorten zoals gevlekte orchis, blauwe knoop en knooppkruid kunnen 'opbloeien'. Deze zijn voor een belangrijke nectarbron voor insecten, die dus meteen profiteren van de maatregelen.

En dat is ook nodig, want in Nederland voltrekt zich een stille ramp...In nog geen 30 jaar is meer dan 75% van de insecten verdwenen. Ook verdwijnen er steeds meer soorten, zelfs hele gewone. Daarom zetten we ons in voor de insecten in Nederland.

6 Stichting Marke en Vragenderveen

Je verlaat nu Natuurmonumentengebied en bent te gast bij de Stichting Marke en Vragenderveen. Samen met hen dragen we zorg voor dit unieke hoogveencomplex.

7 Observatiepost

Neem een kijkje op deze observatiepost. Je hebt een prachtig uitzicht over het Vragenderveen. Boven vind je informatie over de geschiedenis van dit veen en over wat je kan waarnemen vanaf deze post.

8 In de hoogte

Bovenop deze kijkpost heb je een mooi zicht op de randzone. Op en bij het ven kun je o.a. zilverreiger en witgatje zien maar ook rietgors, kievit en wulp. En wie weet...zie je langs de bosrand een ree of vos.

9 Natte wilgenbosjes

In dit weiland, dat begraaasd wordt door koeien van een biologische boer, zie je een paar poelen met wilgen begroeid en met dode berken.

Dit soort poelen is een bron van leven. In het voorjaar profiteren bijen van de uitbundig bloeiende wilgen en in de bosjes vinden diverse zangvogels beschutting.

De dode berkenstammetjes zijn geliefd bij spechten, die er een nestholte in maken. Dikwijls worden deze holtes ook door andere vogels gebruikt. Zo ook door de draaihals, een onopvallende spechtensoort die op de rode lijst staat.

10 Veenmos

Je wandelt nu door het Meddose deel van het veengebied. Veengebieden zijn gebaat bij hoge waterstanden en door allerlei herstelmaatregelen die in de afgelopen 20 jaar zijn uitgevoerd, is het gebied weer natter geworden. Veenmossen (Sphagnum) behoren tot de kenmerkende planten van dit hoogveen en deze breiden zich dankzij de herstelmaatregelen ook weer uit. Het veen leeft!

11 Orchideeën en blauwe knoop

Het slingerende padje leidt je door een schraal grasland waar naast gevlekte orchis ook de blauwe knoop groeit. De prachtige blauwe bloemknopjes van deze zomerbloeier worden graag door zweefvliegen en vlinders bezocht. Zo rond september maaien we deze hooilandjes. We laten een deel van de vegetatie staan, zodat insecten in de winterperiode beschutting vinden.

18 km
Friesland

Natuurmonumenten

Trekvogelroute Schiermonnikoog

Deze vogeltrekroute brengt je langs de beste plekken om vogels te spotten op het eiland. Het voor- en najaar zijn de beste seizoenen om vogels te kijken op Schiermonnikoog maar in de zomer en in de winter is er zeker nog genoeg te zien onderweg.

Het Waddengebied is een onmisbare schakel in de gehele Oost-Atlantische trekroute, die voert van Siberië en Noordoost Canada via de Waddenzee naar de Afrikaanse westkust. Ieder voor- en najaar vliegen miljoenen trekvogels langs de Waddenzee. Na een lange vlucht landen ze graag op Schiermonnikoog om te rusten en even bij te tanken.

Startpunt

[Informatiecentrum Het Baken](#)

Reeweg 9

9166PW Schiermonnikoog (FR)

Kijk op de [website](#) voor de openingstijden

18 km

Je kunt de routewandelen of van plek tot plek fietsen en op de aangegevenlocatie vogels kijken. Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#)

Veerdienstterminal Schiermonnikoog

Zeedijk, 9976, VM Lauwersoog

Neem de veerdienst of sneldienst van Lauwersoog naar Schiermonnikoog. [Kaartverkoop veerdienst](#) Lauwersoog Schiermonnikoog Bij aankomst op de Veerdam wacht een aansluitende bus naar het dorp. Het bezoekerscentrum bevindt zich in het dorp op een kleine 100 meter van de voet van de witte Watertoren.

Het is niet mogelijk de auto mee te nemen.

1 Uitzicht over het Rif Schiermonnikoog

Vanaf de bank van Banck heb je een prachtig uitzicht over het Rif en kun je de vogels goed kijken zonder te verstoren. Het Rif is een gigantisch hoogwatervluchtplaats. Met hoogwater rusten er aan de randen van het Rif grote groepen scholeksters, tureluurs, vulpen, bergeenden en meeuwen. Tijdens de voorjaars- (half april – begin juni) en de najaarstrek (eind juli – half oktober) is het het drukste op het Rif. Dan zijn hier vrijwel alle soorten wadvogels te zien, bijvoorbeeld: rosse grutto, zilverplevier, regenwulp, bonte strandloper, kleinestrandloper, kanoet, bontbekplevier, visdief, dwergstern. Hier wachten ze tot het water wegtrekt en ze op het wad weer naar voedsel kunnen zoeken. Zoveel vogels trekken ook voegeleiders aan. Het is een van de beste plekken op het eiland om de slechtvalk te zien. In de herfst en winter zijn er op deze grote vlakte met uitgebloeide kwelderplanten veel zangvogels, die niet terugschrikken voor een open, koude winderige vlakte, te zien: oeverpieper, frater, strandleeuwerik, sneeuwgorst en ijsgorst.

2 Westerplas

De Westerplas is de grootste zoetwaterplas op het eiland. Omdat de meeste vogels geen zeewater kunnen drinken, zit de plas altijd bomvol vogels. De beste plek om de vogels te zien is de vogelkijkhut, maar ook vanaf het groene dijkje aan de noordoostkant van de plas kun je goed vogels kijken. In het voorjaar broeden rondom de plas lepelaars, aalscholvers en grauwe ganzen. In het riet en de wilgen broeden onder meer bruine kiekendief, rietzanger, blauwborst, waterral en diverse soorten eenden. In de nazomer zitten er vaak tientallen

kleinezilverreigers in de wilgen tegenover de kijkhut. Voor eenden zijn herfst en winter de beste tijden. Je kan dan met een beetje geluk tien soorten eenden op de plas zien zwemmen: wintertaling, pijlstaart, smient, krakeend, wilde eend, slobbeend, tafeleend, kuifeend, brilduiker en bergeend.

3 Baai op het westerstrand

Het strand is enorm veranderlijk. Soms ontstaat er een leuk vogelgebied, dat door veranderende zeestromingen een paar jaar later weer kan zijn opgeruimd. Nu is er tussen paal 2 en paal 3 een brede ondiepe baai ontstaan op het Westerstrand. Als het niet de druk is met mensen op het strand, zitten hier vaak veel vogels. In de winter zie je hier eider, brilduiker en middelste zaagbek. In de zomer zoeken hier lepelaars naar voedsel. Op de oevers lopen drieteenstrandloper, bonte strandloper, bontbekplevier en strandplevier rond. In de nazomer zitten hier vaak groepen van tientallen grote sterns.

4 De Hertenbosvallei

De afwisseling van stuifduinen, duinvalleien, dicht struikgewas en jonge berkenbosjes zorgen voor veel soorten zangvogels. In het voorjaar geven nachtegaal, kneu, zwartkop, sprinkhaanzanger, braamsluiper, grasmus, fitis en roodborsttapuit hier een voorjaarsconcert. In de herfst zitten de struiken vol koperwieken die zich tegoed doen aan meidoornbessen. Ook voor beflijster, kramsvogel en keep zijn de struiken van de Hertenbosvallei in het najaar een goede plek. In de winter is het stil, al kan er soms een blauwe kiekendief door de duinen jagen.

5 Zeetrekpost paal 5

Op het strand bij paal 5 zijn de afgelopen jaren hoge duinen ontstaan. Ook loopt er vlak voor de kust een diepe geul. Dit maakt het strand bij paal 5 een ideale plek om zeevogels te bekijken. Vanaf de duintop heb je goed overzicht. Nadeel is alleen dat zeevogels vooral te zien zijn met rotweer: met harde noordwestenwind worden ze naar de kust geblazen. De beste periode is augustus – november. Alle soorten zeevogels zijn hier te verwachten, maar veel hiervan zijn zeldzaam. De kansen op roodkeelduiker, jan van gent, drieteenmeeuw, noordse stormvogel, kleine en grote jager, zeekoet en zwarte zee-eend is redelijk. En anders trippelen er altijd wel wat gezellige drieteenstandlopers in de branding.

6 De Berkenplas

Op mooie zomerdagen is hier geen vogel te zien. De Berkenplas zit dan vooral vol met mensen. Als het rustig is kun je hier wel leuk vogels kijken. Op het water zwemmen dan kuifeenden. Op het strand lopen in voor- en najaar oeverloper en grote gele kwikstaart. Vanaf het terras van de Berkenplas kun je in de dennen soms kruisbekken of grote bonte spechten zien. Ook is er een grote kans op gekraagde roodstaart en kleine barmsijs.

7 De Banckspolder

Van half september tot eind mei zit de polder vol ganzen. De brandgans is de meest talrijke soort (tot wel 25.000 vogels), maar ook rotgans en grauwe gans zijn moeilijk te missen. Het is de moeite waard om de groepen ganzen af te speuren naar andere soorten, zoals toendrarietgans, kolgans en roodhalsgans. In voor- en najaar verzamelen grote groepen goudplevieren in de polder. De Bancks Polder is een goed weidevogelgebied, met veel kieviten, scholeksters, grutto's en tureluurs.

8 De Kobbeduinen

In het najaar trekken de bomen bij de Kobbeduinen als een magneet zangvogels aan die na een lange vlucht over de zee even komen uitrusten. In de periode eind augustus – eind oktober zitten is hier kans op veel soorten zangvogels. Gekraagde roodstaart, bonte vliegenvanger, bladkoning en goudhaan zijn hier ieder najaar te zien. In het voorjaar zingen hier nachtegaal en spotvogel. Ook kun je uitkijken over de uitgestrekte kweldervlakte. In de verte liggen kolonies lepelaars, zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen. In de winter jagen hier verschillende soorten roofvogels. Je kan hier slechtvalk, smelleken, ruigpootbuiszard en velduil waarnemen.

9 Brug over de Tweede Slenk

Als je naar de Kobbeduinen fietst steek je een bruggetje over. Als je net voor of net na de brug stopt kun je mooi uitkijken op de slenk. In het ondiepe water staan vaak lepelaars. Ook is het in voor- en najaar een goede plek voor zwarte ruiters en groenpootruiters. In april zie en hoor je in het water de baltsende eiders. Boven je hoofd zingt dan op dat moment ongetwijfeld een veldleeuwerik, want die zijn hier erg talrijk.

10 Uitwatering ten oosten van de veerdam

De veerdam steekt honderden meters het wad op. Vanaf de dam kun je met laagwater goed kijken naar voedselzoekende wadvogels. Alle soorten wadvogels zijn hier mogelijk. Zo is het een goede plek om bonte strandloper, kanoet, bontbekplevier en steenloper in actie te zien. Het is op het eiland de beste plek om de kluut te zien. Daar waar het water uit de polder het wad op stroomt zitten in de winter veel eenden. Vooral het aantal pijlstaarten is hier vaak opvallend hoog.

11 De jachthaven

Op het kleine kweldertje aan de oostkant van de jachthaven verzamelen bij hoogwater verschillende soorten wadvogels. Hier wachten ze tot het water wegtrekt en ze op het wad weer naar voedsel kunnen zoeken. Vanaf de 'terp' waarop het jachthavencafé staat kun je de hoogwatervluchtplaats prachtig overzien. Scholeksters, tureluurs, wulpen, bergeenden en meeuwen zijn het hele jaar door te zien. Het drukst met vogels is het tijdens de voorjaars- (half april – begin juni) en de najaarstrek (eind juli – half oktober). Dan zijn hier vrijwel alle soorten wadvogels te zien, bijvoorbeeld: rosse grutto, zilverplevier, regenwulp, bonte strandloper, kleine strandloper, kanoet, bontbekplevier, visdief, dwergstern. De jachthaven zelf is vooral in de winter interessant, met op de basaltblokken oeverpieper, steenloper en paarse strandloper en in het water brilduiker, eider en soms roodhalsfuut of kuifduiker.

© OpenStreetMap/Leaflet

6,5 km
Zuid-Holland

Natuurmonumenten

Wintertalingroute op Tiengemeten, een vogelparadijs bij uitstek!

Tiengemeten ligt precies op de trekroute van veel verschillende vogels. De rust, ruimte en het water trekken tienduizenden vogels aan. In het voorjaar is het een kakofonie van vogelzang en het hele jaar door zie je grote groepen vogels: eenden, zilverreigers én de zeearend. Tiengemeten is een echt vogeleiland!

Startpunt

[Parkeerplaats veerdienst Tiengemeten](#)

Nieuwendijk 1, 3284 KR Zuid-Beijerland

[Bushalte veerdienst, Zuid-Beijerland](#)

Nieuwendijk, 3284 KR Goudswaard

Volg vanaf de parkeerplaats de weg naar de andere kant van de haven. Hier vertrekt de veerdienst. [Bekijk alle informatie over tickets en tijden.](#)

[Bezoekerscentrum Tiengemeten](#)

Tiengemeten 14A, 3284 BE Zuid-Beijerland (ZH)
Start jouw avontuur op dit natuureiland hier!

6,5 km (gemarkeerd met rode pijltjes)

Het pad is deels verhard, onverhard en deels half-verhard. Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

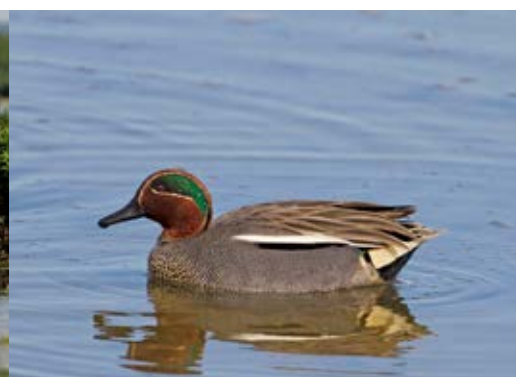
Probeer ook eens de [vogelexcursie](#) (met ervaren gids).

- Honden welkom, mits aangelijnd
- Let op, hier lopen grote grazers
- Tijdens de zomermaanden is er weinig schaduw
- Houd ook rekening met teken, muggen en dazen
- In het Bezoekerscentrum is DEET te verkrijgen

[Gasterij De Gezusters](#)

1 Nieuw Tiengemeten

De natuur van Tiengemeten is jong. Tussen 2005 en 2007 is hier landbouw omgevormd naar natuur. Nu heeft het water vrij spel. Door een gat in de dijk aan de andere kant van Tiengemeten komt het water het eiland op via een enorme kreek die midden over het eiland loopt. Water dat altijd in beweging is door getij en hoge en lage rivierafvoeren van Rijn en Maas en dat trekt heel veel vogels aan. Je kijkt hier uit over uitgestrekt moeras en over het weidse Haringvliet. Langs deze weg kun je de vogels uitstekend zien.

2 Wintertaling

Heb je de wintertaling al gezien? De kleinste eend van Tiengemeten en je kunt hem hier het hele jaar tegenkomen. Het mannetje is te herkennen aan de kastanjebruine kop met groene vlek om het oog. In het najaar komen er uit Noord-Europa duizenden wintertalingen naar Tiengemeten toe om hier de winterdoor te brengen. Tiengemeten is favoriet want er zijn altijd wel slikken en ondiep water te vinden waar hij zijn kostje bij elkaar kan scharrelen.

3 Markante boerderij

Je staat hier bij één van de oudste boerderijen van Tiengemeten uit 1807: de Idahoeve. Alle markante boerderijen worden niet meer bewoond door boeren, maar hebben nieuwe eigenaren gekregen. In de Idahoeve wordt nu zorg verleend aan mensen met een psychiatrische aandoening. Tiengemeten geeft de bewoners van de Idahoeve rust en ruimte en de mogelijkheden voor arbeid en vrijetijdsbesteding.

4 Oude Polder

Je bent nu in het oudste deel van Tiengemeten: de Oude polder. Hier begon Tiengemeten rond 1600 als een zandplaat van 10 gemet groot. Een gemet was een oppervlakte van 0,4 hectare. Rond 1750 werd deze plaat bedijkt en bewoond. In de eeuw daarna groeide het eiland tot de omvang van nu, ongeveer 1050 hectare. Je ziet hier veel van vroeger terug: de akkers, de oorspronkelijke dijken, bomenlaan, boomgaarden en historische gebouwen. Heel anders dan de moerasnatuur die je net gezien hebt, maar ook dat is Tiengemeten!

5 Herberg Tiengemeten

Vanaf dit punt is het 10 minuten lopen naar de Herberg Tiengemeten, gevestigd in de oude boerderij Susannahoeve. Je kunt hier ook overnachten in het hotel of op de camping. Deze boerderij is gebouwd ná 1953, maar ligt wel op de oudste bouwlocatie van Tiengemeten. Onderweg loop je dwars door de Oude Polder tussen akkers en hooilanden. Je kunt hier ook naar rechts de route volgen.

6 Schotse hooglanders

Ben jij de Schotse hooglanders al tegengekomen? Deze indrukwekkende dieren lopen het hele jaar door buiten en trekken in groepjes rond over het eiland. Met hun gegraas zorgen ze voor variatie en openheid van het landschap. En dat is precies waarom ze hier lopen. De kudde op Tiengemeten bestaat enkel uit koeien. Kalfjes en stieren lopen er niet tussen. Het zijn vriendelijke dieren, maar laat ze altijd met rust en houd afstand.

7 Laat je verrassen

Neem de tijd om even van het pad af te gaan. Aan beide kanten heb je hier een doorkijkje op een kreek. Stap tussen de ruigte door en laat je verrassen door het uitzicht en de vogels. Op dit deel van de wandelroute zijn meer van deze verrassende doorkijkjes.

8 Water

Het water is de baas. Aan de linkerkant van het pad is getijdengebied dat is overgeleverd aan de grillen van het Haringvliet en waar de waterstand voortdurend varieert.

De andere zijde is een grote moeraskom die bij hele hogewaterstanden vanuit het getijdengebied vol stroomt met water. Precies op deze plek gebeurt dat volstromen. Stel je eens voor: je staat hier dan tot je enkels in het water.

9 Vliedberg

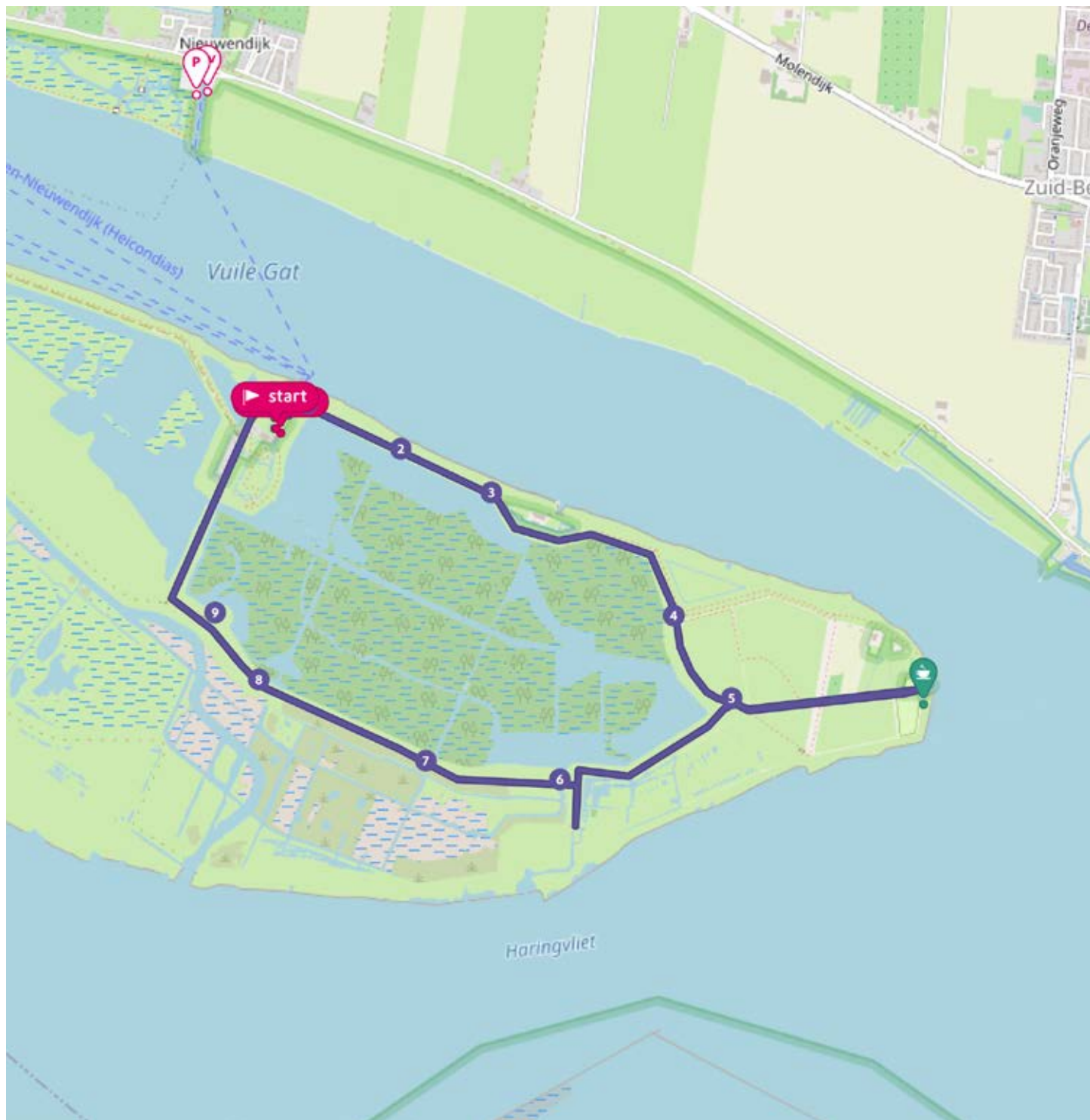
Op dit uitkijkpunt, de Vliedberg, heb je een uitstekend uitzicht over het eiland. Zie hoe weids het landschap is, het water en de kleuren en de daken van de markante boerderijen die boven de dijken uitsteken. Deze plek is ook uitstekend om de zeearend te zien. Het is de grootste roofvogel van Nederland en meet van vleugelpunt tot vleugelpunt wel meer dan 2 meter! Het hele jaar door maak je kans om er één te zien op Tiengemeten.

Op deze plek was al een Vliedberg vóór 1804. In de loop van de tijd is deze verdwenen, maar bij de natuurinrichting is deze in volle glorie hersteld. De Vliedberg is een echte vogelhotspot: waar je ook kijkt, overal zie en hoor je vogels: zilverreiger, lepelaar, roerdomp en de zeearend!

Rond 1800 was Tiengemeten een stuk kleiner en bestond het deel ten zuiden van de Vliedberg uit buitendijkse gorzen. Hier werd door de boeren vee gehouden. Om het vee een vluchtplaats te geven voor hoogwaters werd de Vliedberg opgeworpen.

10 Eindpunt

Dit is het eindpunt van de route. Wil je nog meer van Tiengemeten ontdekken? Breng eens een bezoekje aan het [Bezoekerscentrum van Natuurmonumenten](#), het [Landbouwmuseum Tiengemeten](#), het [Rien Poortvliet Museum](#), of [Speelnatuur van OERRR](#). Of strijk neer [Gasterij de Gezusters](#). Wandel ook eens een [andere route](#) of [boek een excursie](#) over het eiland meteen ervaren gids!

© OpenStreetMap/Leaflet

Wandelroute Eemland, vlak bij Eemnes

Wandel door het weidse oer-Hollandse landschap bij Eemnes. De wandelroute voert over twee dijken die uit de middeleeuwen stammen, de Meentdijk en de Zomerdijk. Je wandelt tussen de schapen op de dijk en over boerenweggetjes. Maak onderweg een uitstapje naar de vogelkijkhut aan het Eemmeer en bespied de vele watervogels. Vergeet je verrekijker niet!

Startpunt

[Theetuin Eemnes](#)

Meentweg 131
3755 PD Eemnes (UT)

Stap uit bij carpoolplaats Blaricum-Bijvanck en steek de Randweg (oost) over. Ga linksaf over het kleine viaduct van de A27. Na ongeveer 400 meter kom je bij Theetuin Eemnes.

8 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).
(gratis voor leden).

Kinderwagen en buggy

De dijken zijn niet geschikt voor rolstoelen en kinderwagens. Je komt regelmatig een klaphekje of overstap tegen van het ene naar het andere perceel.

Op de Meentdijk en Zomerdijk zijn honden niet toegestaan, ook niet aan de lijn.

Honden zijn aangelijnd toegestaan op het fietspad en de Noord Ervenweg.

[Vogelkijkhut Eemmeer](#)

1 Strijd

Achter de dijk van de vroegere Zuiderzee strekken zich lege weilanden landinwaarts uit. De Eem mondde eeuwenlang uit in een open Zuiderzee en stroomde regelmatig over. Rond 1000 begonnen boeren de vruchtbare grond te ontginnen. Daarmee startte een eeuwenlange strijd tegen het water. De boeren ontgonnen het moeras steeds verder noordwaarts, waardoor ze in conflict kwamen met de Gooiers, die van de andere kant kwamen. Na een twist tussen Utrecht en Holland in de 14e eeuw werd de grens bepaald langs de Gooiersgracht. Deze weg, vlak langs de A27, is nog altijd de grens tussen Gooi en Eemland.

2 Waaien

De Meentdijk en de Zomerdijk zijn aangelegd op de Eemoever zoals die er in de middeleeuwen was. Het gebied is daarom rijk aan zogenaamde aardkundige waarden. Opvallend is het aantal waaien waar je langskomt. Ze zijn ontstaan bij doorbraken van de Eemdijk. Het water kolkte soms met veel geweld door de dijk en sloeg gaten met een diepte van vele meters. Langs de wandeling liggen een aantal van deze waaien. Halverwege de Meentdijk staat een informatiepaneel met meer informatie over de aardkundige waarden.

3 Naar de vogelkijkhut

Sla hier even af om een kijkje te nemen in de vogelkijkhut aan de oever van het Eemmeer. Hier zie je geen weidevogels, maar rietvogels zoals grote karekieten en rietgorzen. En verder veel watervogels, waaronder slobbeenden, kuifeenden en smienten. In de winter strijken er duizenden ganzen en honderden zwanen neer in het gebied.

4 Klinkerweg

Op de Zomerdijk was vroeger een verhard karrenspoor. Deze klinkerweg, die nog uit de middeleeuwen stamt, is niet voor niets een rijksmonument. Hier en daar zijn banken neergezet. Strijk eens neer voor een pauze en geniet van de rust en de weidsheid.

5 Verder langs de Zomerdijk

De wandelroute gaat hier naar rechts (Corsrijkseweg). Bij de volgende kruising sla je rechtsaf (Noord Ervenweg). Je kunt ook nog een eindje verder rechtdoor wandelen over de dijk en genieten van het weidse uitzicht over Eemland. Keer daarna weer terug naar dit punt om de wandelroute te vervolgen. Je wandeling wordt dan 10,1 km in totaal.

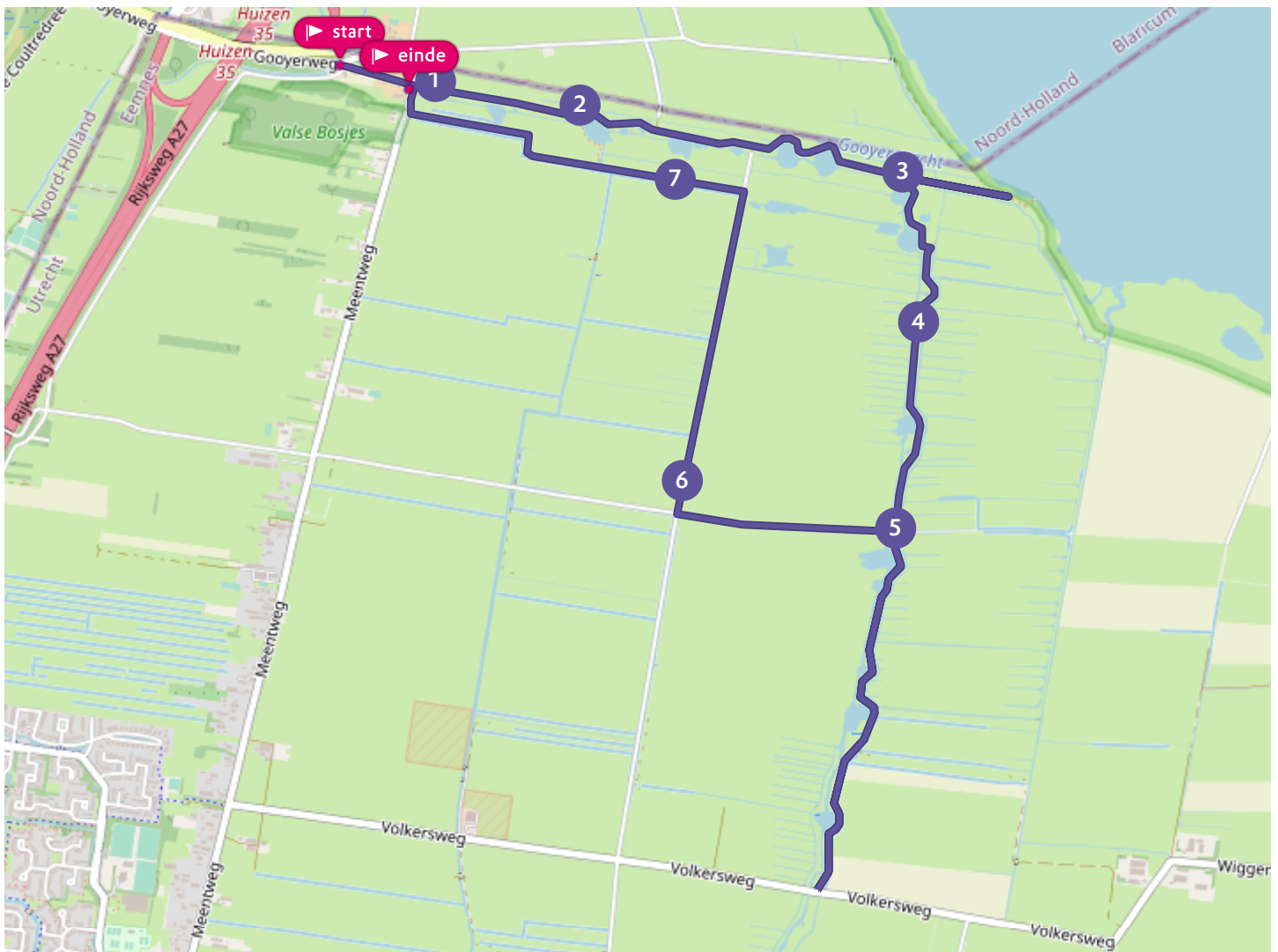
6 Vogels kijken op de Noord Ervenweg

Natuurmonumenten werkt aan de weilanden aan de Noord Ervenweg zodat hier de leefomstandigheden voor weidevogels verbeteren. Zo is de waterhuishouding verbeterd door enkele weilanden onder ondiep water te zetten en door de plaatsing van een waterwielpomp. Hier kunnen de vogels makkelijker voedsel vinden en ze vinden er ook een veilige overnachtingsplaats. Door de verlaging van de slootoevers wordt hetzelfde doel bereikt. Omdat deze oevers vlak bij de weg liggen kun je de vogels nu van dichtbij bekijken.

7 Kwetsbaar gebied

Overstromingen van de voormalige Zuiderzee hebben hoogteverschillen in het landschap achtergelaten. De afwisseling van droge en natte gedeelten is gunstig voor weidevogels, waaronder kievieten, grutto's, tureluurs, scholeksters en zelfs de zeldzame kemphanen. Toch is Eemland een kwetsbaar gebied. Vooral vanwege zijn beperkte omvang. Om bijvoorbeeld de bedreigde grutto beter te beschermen moet het reservaat worden uitgebreid. Meer variatie in het waterpeil is eveneens gunstig voor weidevogels. Onze boswachters zetten zich in voor deze belangrijke randvoorwaarden.

9,7 km
Zeeland

Natuurmonumenten

Wandelroute Levensstrijd: 'langswater en land', Zeeland

Tijdens de vogeltrek strijken in natuurgebieden Levensstrijd en Rengerskerke duizenden vogels neer om uit te rusten en op zoek te gaan naar voedsel. Overwinteraars als de smient, wulp en wintertaling maken in de lente plaats voor broedvogels als de kievit, grutto en tureluur. Tijdens de vogeltrek in het voor- en najaar komen soorten als de rosse grutto, zilverplevier en kanoetstrandloper even aansterken tijdens hun verre reis.

Steeds meer liefhebbers komen genieten van de natuurlijke rijkdom van de delta. Beleef het frisse en pure deltagevoel en ga op zoek naar zeehonden en bruinvissen!

Startpunt

[West Havendijk, Zierikzee \(ZL\)](#)

9,7 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

De route volgt het wandelknooppuntennetwerk. Start vanaf parkeerplaats Hoofdpoortstraat (vrij parkeren) in Zierikzee aan de bovenzijde van de dijk: 44-43-66-36-37-11-44. Je kunt de route inkorten via de knooppunten 67 en 37 (6 kilometer route).

Vogels, bruinvissen en weidse uitzichten

Wandel door het land van weidse uitzichten, zilte lucht met vogels in de lucht, met bruinvissen en zeehonden in de Oosterschelde en geniet van de kleurenpracht van bloemen en planten. Ontdek wandelend de vogelboulevard van Zeeland.

Combineer met een bezoek aan Zierikzee!

De wandeling is prima te combineren met een bezoek aan [monumentenstad Zierikzee](#), waar je een prachtige stadswandeling staat te wachten door de pittoreske straatjes langs monumentale gebouwen, de haven van Zierikzee en verschillende souvenirswinkeltjes.

1 Startpunt

Welkom in Zeeland! Wandel door het land van weidse uitzichten, zilte lucht met vogels in de lucht, met bruinvissen en zeehonden in de Oosterschelde en geniet van de kleurenpracht van bloemen en planten. Ontdek wandelend de vogelboulevard van Zeeland.

De route volgt het wandelknooppuntennetwerk. Start vanaf parkeerplaats Hoofdpoortstraat (vrij parkeren) in Zierikzee aan de bovenzijde van de dijk: 44-43-66-36-37-11-44. Je kunt de route inkorten via de knooppunten 67 en 37 (6 kilometer route).

2 Uitkijkpunt Kiekuut

Uitkijkpunt Kiekuut vormt een prachtige plek om de enorme vogelrijkdom van dichtbij te ervaren. In het voorjaar zijn het de kieviten die als ware luchtacrobaten door het luchtruim heen en weer vliegen. Alle tijden van het jaar maak je hier een goede kans om lepelaars te zien vissen. Met hun lepelvormige snavel zeven ze garnaltjes en stekelbaarsjes naar binnen. In de wintermaanden strijken er grote groepen kleurrijke smienten en wintertalingen neer.

Volg knooppunt 66

3 Bruinvis

Volg het pad tot het uiterste puntje van het havenhoofd. Hier vind je een van de beste spotplekken om bruinvissen te zien. Hoewel de bruinvis vaak wordt aangezien voor een dolfin, is het familie van de walvisachtigen. Het is tegelijkertijd ook één van de kleinste walvissoorten.

Bruinvissen kunnen maximaal 1.90m worden. De dieren zoeken voedsel op en rond de zeebodem. Ze eten een gevarieerd menu van kleinere vissoorten als sprot en haring maar ook inktvissen

en schaaldiertjes. De dieren duiken meestal voor zo'n 3 minuten onder water en blijven zo'n anderhalve minuut aan de oppervlakte. Goed zichtbaar is de rugvin waarmee ze enkele seconden boven water komen.

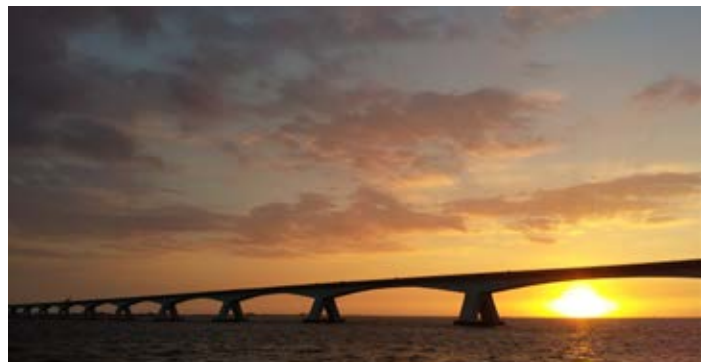
Volg knooppunt 66

4 Inlaag en karrevelden

Boven op de dijk heb je prachtig uitzicht over de inlaag en karrevelden van Levensstrijd. Vroeger werd de grond in dit gebied grotendeels afgegraven om de dijken te verhogen. Om een nieuwe watersnoordramp voor te zijn, werden op sommige plekken reservedijken aangelegd. Op die manier ontstond een inlaag. In de inlaag zijn de sporen nog te zien waarop de karren het grond afvoeren naar de dijk: de zogenaamde karresporen. Tegenwoordig is de inlaag een belangrijk voedsel en rustgebied voor kustvogels als de tureluur, scholekster en wulp.

Volg knooppunt 66

5 De Zeelandbrug

Turend over de Oosterschelde valt je oog op een imposant bouwwerk: de Zeelandbrug. De Zeelandbrug vormt een belangrijke verbinding tussen Schouwen-Duiveland en Noord-Beveland. De brug werd op initiatief van Provincie Zeeland gebouwd om een goede noord-zuid verbinding te garanderen. Volgens de oorspronkelijke plannen zou de huidige stormvloedkering in het westen dienen als hoofdverbinding.

De bestaande veerverbinding tussen Schouwen-Duiveland en Noord-Beveland kon de verkeersdruk niet meer aan en de afdamming van de Oosterschelde (Stormvloedkering) liet langer op zich wachten dan gepland. In 1965 opende Koningin Juliana de ruim 5 kilometer lange en 54 pijlers tellende brug.

Volg knooppunt 66

6 Ijsvogel

Met name in de wintermaanden trekken ijsvogels uit het binnenland naar de Zuidkust van Schouwen om te vissen. Het zoute zeewater van de Oosterschelde bevriest nooit waardoor ze makkelijk aan prooivis kunnen komen, ook in strenge winters. De grote stenen aan de onderkant van de zeewering vormen een prima rust- en observatieplek voor de ijsvogel. Kenmerkend zijn de felblauwe en oranje kleuren en de luide fluitende roep tijdens het vliegen.

Volg knooppunt 66

7 Inkorten?

Als je wilt, kun je hier de route verkorten. Volg dan eerst knooppunt 67, daarna knooppunt 37.

8 Wegrestaurant voor kustvogels

De 'magische witte' schelpenbult middenin de Oosterschelde ligt vooral bij zonnig weer prachtig op. De schelpenbult is onderdeel van de 1500 hectare grootte Roggenplaat, een belangrijk 'wegrestaurant' voor kustvogels. De kokkelschelpen vormen belangrijk voedsel voor scholeksters in de Oosterschelde. De lege kokkelschelpen worden door de getijstroom op het meest oostelijke puntje van de Roggenplaat neergelegd. Bij hoog water is de schelpenbult de enige plek van de zandplaat die nog boven water uitsteekt.

Volg knooppunt 36. Kies voor de verkorte route (6 km) via de knooppunten 67 en 37.

9 Uitkijkpunt

Vanaf dit uitkijkpunt heb je een spectaculair uitzicht over de karrevelden en karresporen. Het landschap ademt hier een en al geschiedenis. De strijd tegen het water heeft diepe sporen achtergelaten in het landschap. Zilte planten als zeekraal en klein schorrenkruid gedijen hier prima. In het najaar steken de dieprode kleuren prachtig af tegen de donkere wolken. Links ligt de Suzanna's en Kisters Inlaag. De reservedijk diende in geval van nood.

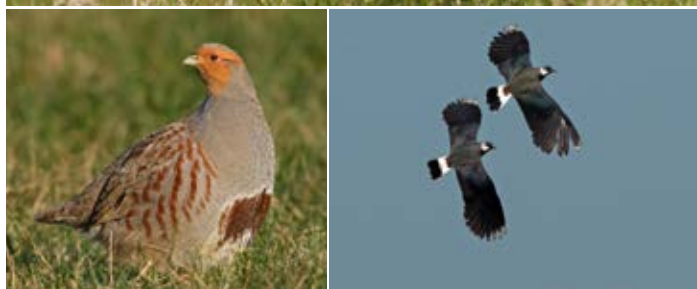
Volg knooppunt 37

10 Kleine zilverreiger

Sinds een aantal jaren is er een opvallend witte verschijning te zien langs de ondiepe oevers van Rengerskerke: de kleine zilverreiger. In tegenstelling tot zijn grotere broer, de grote zilverreiger, is de kleine zilverreiger een meer algemene gast in Zeeland. Herkenbaar aan de gele tenen jaagt hij stilstaand of al lopende op kleine visjes. Slapen doet hij in de bomen bij de Schelphoek of Ouwerkerk. Broedplekken liggen vooral bij Oostvoorne, in Voornes Duin.

Volg knooppunt 37

11 Weidevogels en steltlopers

Hier is volop ruimte gecreëerd voor weidevogels en steltlopers. De voormalige landbouwgronden zijn ingericht als grasland; de contouren van het boerenland zijn nog zichtbaar. Oude kreken zijn in ere hersteld en daar profiteren zoutminnende planten als zeekraal en zeeaster van. Het behoud van bestaande graslanden en de aanwezigheid van akkerbouw in de nabije omgeving trekken akkervogels als veldleeuwerik, kievit, grutto en gele kwikstaart aan. En met een beetje geluk zie je de patrijs.

Volg knooppunt 11

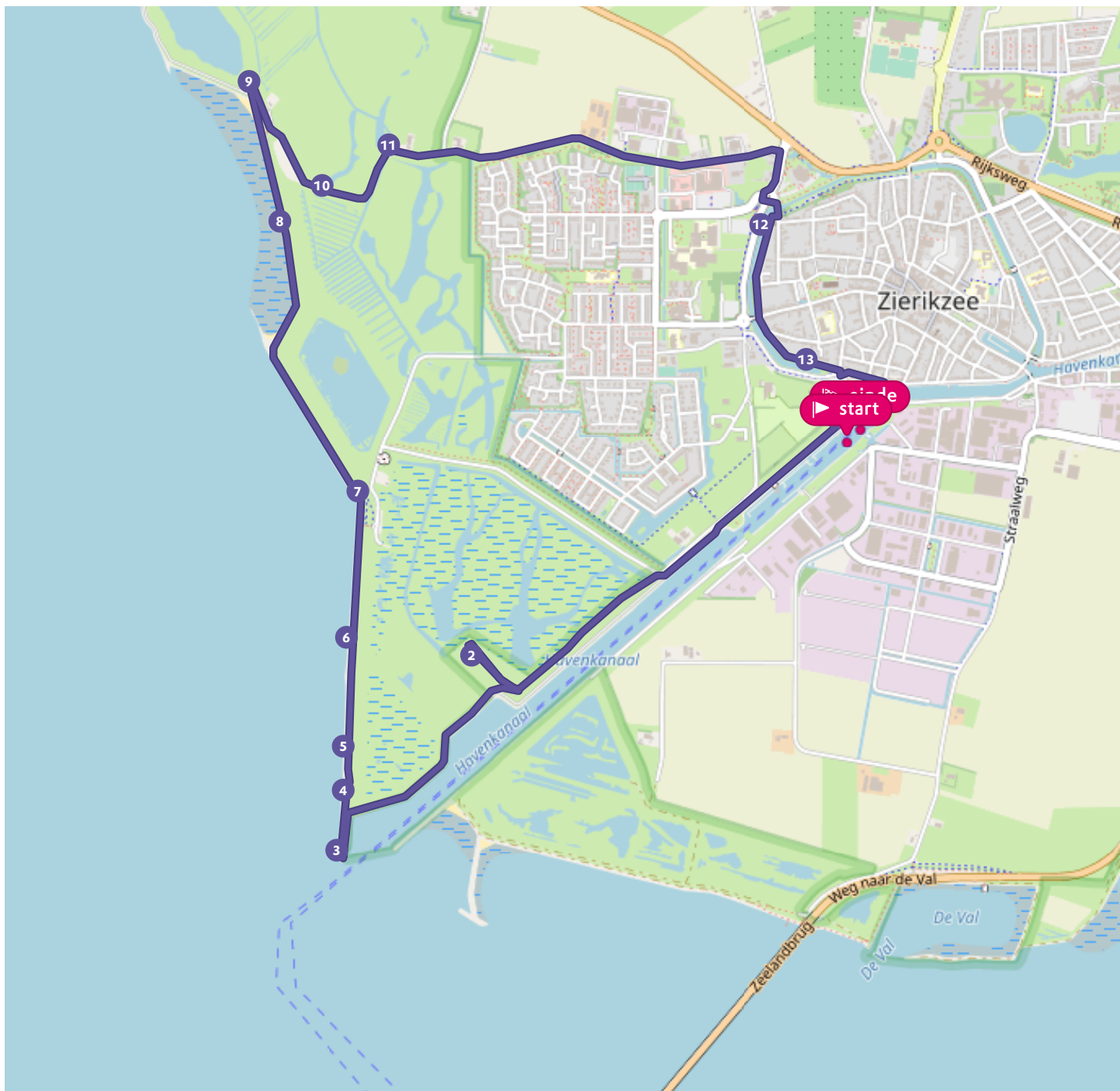
12 Zierikzee

Je bent weer terug in Zierikzee. Zierikzee dankt zijn ontstaan en welvaart aan het water. Zierikzee lag aan de Gouwe, in de Middeleeuwen de belangrijkste scheepvaartverbinding tussen Vlaanderen en Holland. Als je door Zierikzee loopt ervaar je de voorspoed die het heeft gekend. De vele prachtige monumenten zijn nog zichtbaar. Dat ze er nog zijn is te danken aan de periode van armoede die volgde op de welvaart. Er was geen geld om opnieuw te bouwen, daarom zijn ze niet gesloopt.

Volg knooppunt 44

13 Eindpunt

Geniet nog van een welverdiend hapje en drankje na deze wandeling! In Zierikzee vind je genoeg horecagelegenheden om zo even bij te komen.

© OpenStreetMap/Leaflet

4,89 km
Overijssel

Natuurmonumenten

Kiersche Wijdepad De Wieden bij Wanneperveen en Giethoorn

De Wieden bestaat uit plassen en sloten, uitgestrekte rietlanden, hooilanden vol bloemen en dichtbegroeide moerasbossen. Ga mee op vaartocht vanaf het bezoekerscentrum, maak een fietstocht of wandeling of verken het gebied per kano.

Loop je het Kiersche Wijdepad, genoemd naar eendenkooi de Kiersche Wijde, dan ervaar je natuurgebied De Wieden optimaal. Trek je wandelschoenen aan en struin langs trekpaten, bosjes en open water. Vooral 's zomers is het volop genieten van vogels, zoals kleine karekiet, rietgors en waterral. De route is in het veld gemarkeerd met gele pijltjes en is niet geschikt voor rolstoelgebruikers en kinderwagens.

Startpunt

[Parkeerplaats Kierschewijdepad](#)

Lozedijk, 7946 KM Wanneperveen (OV)

4,5 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

Omdat je onderweg vee tegenkomt, zijn honden helaas niet welkom.

1 Ree

Een ontmoeting met een ree heeft altijd iets magisch. De schemer van de ochtend en avond biedt daartoe de meeste kans. In Nationaal Park Weerribben-Wieden leven maar liefst 500 reeën. En dat voor een nat gebied. Gelukkig kunnen de dieren goed zwemmen. En om te zorgen dat ze ook weer veilig uit het water komen, zijn bij steile oevers speciale wilduittreedplaatsen aangelegd.

2 Eendenkooi

Natuurmonumenten beheert in Nationaal Park Weerribben- Wieden vier eendenkooien. Eén ervan vind je hier: de Kiersche Wijdekooi. De kooien diende vroeger voor het vangen van eenden. Om zoveel mogelijk eenden te vangen, moet het stil zijn rondom de kooi. Het afpalingsrecht zorgde hiervoor. In een cirkel (meestal 1133 meter vanuit het midden van de kooicirkel gemeten) rondom de kooi mocht alleen de kooiker activiteiten ontplooiën. Nu is de vangst van eenden geen doel meer, maar worden de kooien in stand gehouden vanwege hun hoge cultuurhistorische waarde.

3 Elzenbroekbos

Denk je aan Nationaal Park Weerribben-Wieden, dan denk je niet direct aan bos. Toch herbergt het natuurgebied wel degelijk bos. En het zijn vaak ware juweeltjes. Elzenbroekbos is wel heel bijzonder. Grote bomen met hun voeten in het water. Je krijgt er een echt junglegevoel van. Zeker in combinatie met de slingerende kamperfoelie en het vogelgezag.

4 Otter

Je hoopt het zo, maar de kans is klein. Het spotten van een otter op klaarlichte dag. Het is een nachtdier, dat vooral met zijn sporen verradt waar hij zich ophoudt. Vooral hun uitwerpselen zijn daarbij heel nuttig. De spraints liggen op strategische plekken om soortgenoten te treffen. Elke otter heeft trouwens zijn eigen karakteristieke geur. Een soort van visitekaartje dus.

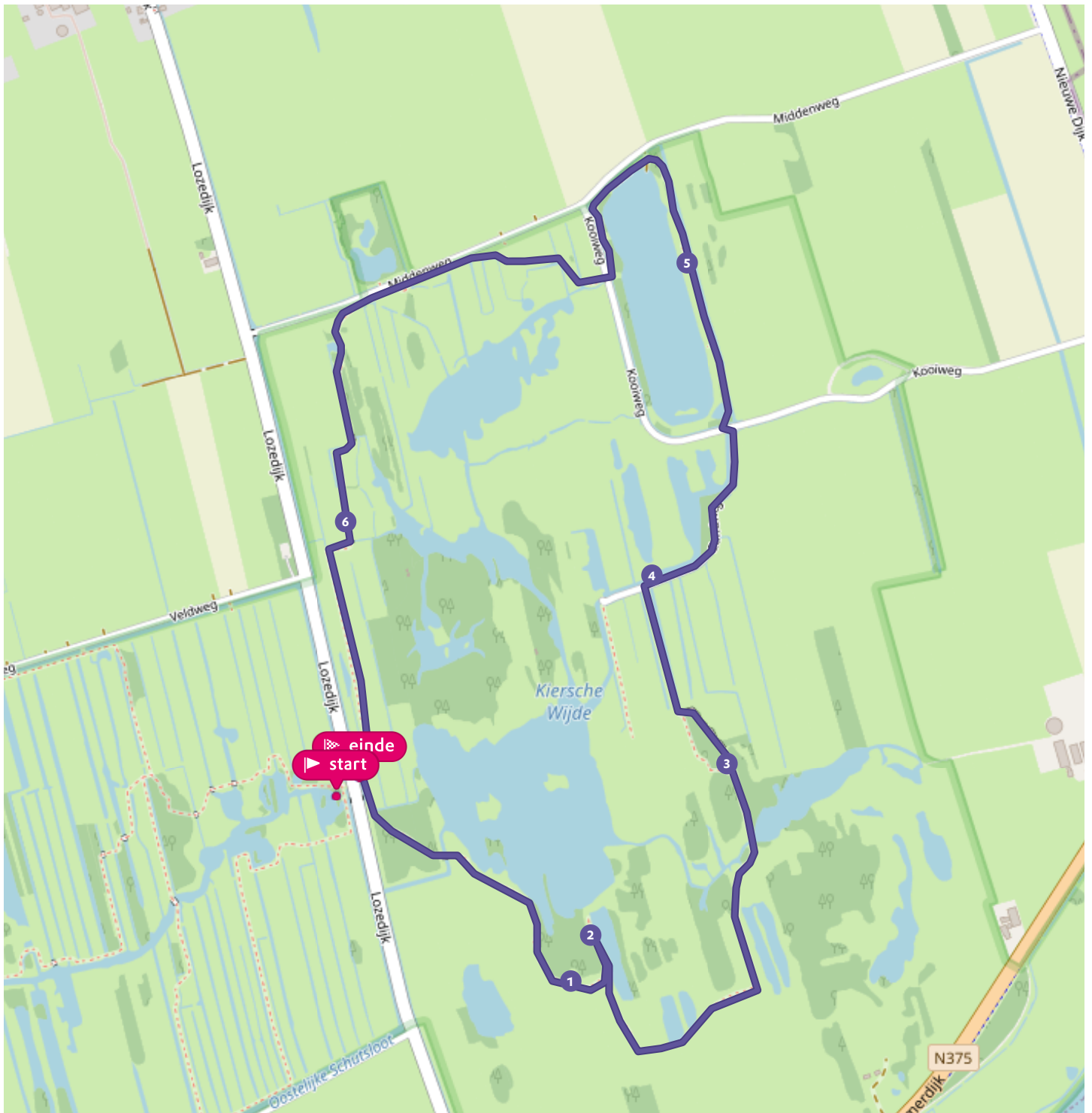
5 Diep water

Deze zandplas is diep en bevriest dus bijna nooit. Dat is belangrijk voor vogels die voedsel zoeken op open water zoals eenden, blauwe reigers en grote zilverreigers. Let ook eens op de vele zangvogels. Zij verschuilen zich in het struweel rondom de plas.

6 Vlinder

De transformatie van een onooglijke harige rups tot prachtige kleurrijke vlinder is een wonder der natuur. In het voorjaar en de zomer zijn talrijke vlinders te zien in de buurt van de planten van het Kiersche Wijdepad. Atalanta, dagpauwoog en oranjetipje houden allemaal van de nectar in de bloemen. Het oranjetipje heeft een wel zeer exclusieve relatie met de pinksterbloem. Deze dient als waardplant, oftewel gastheer en houdt zo rups en vlinder in leven.

8,2 km
Noord-Brabant

Natuurmonumenten

Wandelroute Cultuurhistorisch Banisveld bij Boxtel

Ontdek de sprookjeswereld van de Kampina. Een natuurgebied met natte heide, vennen, geurende gagestruwelen, beemden, loofbossen en blauwgraslanden.

Maak een fraaie wandeling door een minder druk bezocht stukje Kampina, waar natuur en cultuurhistorie met elkaar versmolten zijn.

Startpunt

[Parkeerplaats Brinksdijk](#)

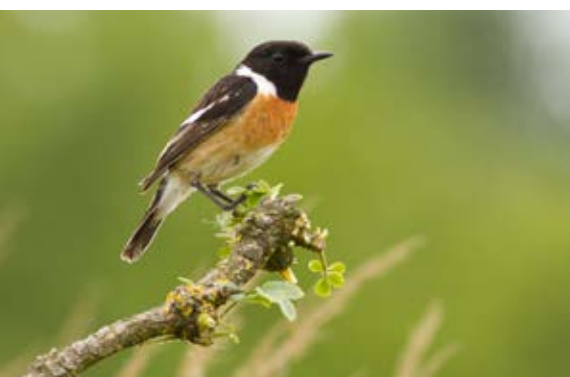

8,2 km

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

De route wordt aangegeven met rode pijltjes.

Deze route is niet geschikt voor rolstoel, kinderwagen of scooter. Dan is de [Van Tienhovenroute](#) een mooi alternatief! Voor mensen met een scooter is er een [alternatieve route naar Banisveld](#).

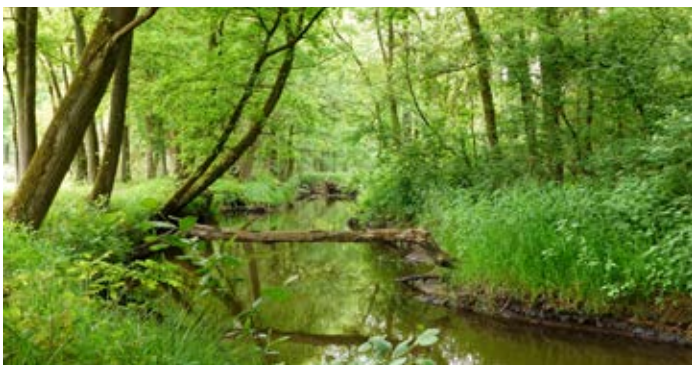
1 Rijke cultuurhistorie

Jarenlang werd Banisveld intensief als landbouwgrond en lokale vuilnisbelt gebruikt, waardoor de grond verzadigd was met meststoffen, de grond was zeer voedselrijk. Die bemeste grond heeft Natuurmonumenten afgegraven en binnen enkele jaren was het resultaat al duidelijk. Tal van bijzondere planten schoten uit de onderliggende zaadbodem omhoog, zoals teer guichelheil, diverse zonnedauw en moeraswolfsklauw. De natuur krijgt weer volop lucht! In de bermen langs deze weg, op de hoger gelegen dijken, kwam ook ineens het plantje hengel weer terug. Je herkent het aan zijn gele bloemetjes en gebogen stengel, waar hij zijn naam aan dankt.

2 Runderen op de Kampina

Op de vlakte aan je rechterzijde kun je het Groene Woud Rund zien grazen. De dieren zijn van het Aberdeen Angus-ras, dat oorspronkelijk uit Schotland komt.

Bijzonder aan dit ras, is dat ze hoornloos zijn! De dieren zijn één van de soorten grote grazers die het gebied openhouden. Verder op deze wandelroute kun je ook nog Blonde d'Aquitaine en Brandrode runderen tegenkomen. De Groene Woud runderen hebben hier een heerlijke tijd en helpen bij het natuurbeheer.

3 Kronkelende beerze

Je wandelt nu langs een deel van de Beerze dat nog steeds zijn oorspronkelijke loop volgt. En dat is best bijzonder in een land waar bijna alle beken zijn rechtgetrokken om water sneller af te voeren. Dat de Beerze hier nog kronkelend zijn weg door de Kampina

volgt, hebben we te danken aan natuurbeschermers Van Tienhoven. Hij heeft in 1930 met veel succes gelobbyd voor het behoud van de meanderende beek op de Kampina. Andere delen van de Beerze ontkwamen niet aan de kanalisering, want daarmee wilden de waterschappen water sneller afvoeren ten behoeve van drogere landbouwgronden. Dit ging ten koste van veel bijzondere beekbegeleidende natuur, die wel afhankelijk is van een natuurlijke beekloop met meanders. Nu we door de klimaatverandering steeds vaker te maken krijgen met meer extreme weersomstandigheden, zoals hevige regenbuien en periodes van droogte, wil men juist het water weer langer vasthouden. Dat is goed voor de natuur en veiliger voor mensen die stroomafwaarts langs de beek wonen. Het woord Beerze is afgeleid van de naam beerput. Dit heeft puur te maken met de oranjebruine kleur die het ijzerhoudende water op sommige plekken heeft.

Grote weerschijnvlinder

Rond deze plek kun je zomaar een zeldzame en één van de mooiste vlinders van dit gebied tegenkomen: de grote weerschijnvlinder.

Omwandeltip: Winkelsven

Deze wandelroute komt niet langs de vennen op de Kampina. Wil je het uitzicht over zo'n ven niet missen? Ga dan rechtdoor, volg het gele pijltje. Je komt na enkele honderden meters uit bij het Winkelsven. Geniet hier van het prachtige uitzicht en keer daarna weer terug naar de route.

4 Enclave Balsvoort

Op deze plek stonden ooit vijf boerderijen. Samen vormden zij de landbouwenclave Balsvoort. Hoe idyllisch het er nu uitziet met de muurtjes, het uitzicht en de fruitbomen, vroeger moesten de boeren hier hard werken. Ze waren zelfvoorzienend, want een supermarkt was er niet.

Natuurmonumenten heeft de contouren van één van de boerderijen weer zichtbaar gemaakt met lage muurtjes. In het metselwerk zitten op verschillende plekken kleinere en grotere gaten, bedoeld als leef- of schuilplek voor solitaire bijen en kleine zoogdieren als de bunzing, hermelijn en muizen. Zo smelten natuur en cultuur hier samen op Balsvoort.

5 Bolakkers

Ga aan de rand van de akkers in deze omgeving eens door je knieën. Je kunt dan goed zien dat een aantal akkers bol lopen. Boeren ploegden het veld vroeger in een spiraal met de voor naar binnen toe, zo ontstond een bolle akker. De afwatering van regenwater ging hier beter. En omdat de akkers vaak in bosdelen lagen, kreeg het graan aan de randen in de lente minder licht, door de laagstaande zon. Het graan in het midden, bovenop de bolling, profiteerde wel optimaal van het zonlicht. En zo was de kwaliteit van het graan uit het midden een stuk beter dan aan de randen.

6 Beuk van Van Tienhoven

Het bos en de akkers liggen alweer enkele honderden meters achter je. Je wandelt nu over de heide van de Kampina. Ben je al verwelkomd door het gezang van de roodborsttapuit? Deze mooie vogel zit vaak in de hoogste toppen van de boompjes die her en der op de heide staan.

Let trouwens wel op, je deelt hier het pad met fietsers! Voor de veiligheid zou je over het zandpad kunnen lopen. Als je vanaf het pad naar links kijkt, zie je in de verte een markante, grote beuk staan, midden op de heide. Deze is door Pieter van Tienhoven geplant. De mede-oprichter van Natuurmonumenten wilde tijdens zijn lange wandelingen over de heide ook graag kunnen genieten van een schaduwrijke plek. Wil je de boom van dichtbij bekijken en genieten van het landschap zoals Van Tienhoven dat honderd jaar geleden deed? Ga dan verder op de route tot aan de bosrand en sla het eerste pad linksaf. Ga na enkele honderden meters weer linksaf op het zandpad. Zo kom je bij de beuk, waar ook een paar bankjes staan. Daarna kun je terugkeren naar de wandelroute.

7 Rododendrons

Dit deel van de Kampina kwam rond 1850 in handen van Candidus ten Brink. Het waren toen nog naamloze, woeste gronden. Ten Brink ontgon de heide en plantte grote delen aan met productiebos. Om de afvoer van hout makkelijker te maken legde hij rechte, elkaar kruisende brede paden aan. Hij vernoemde de paden naar de heiligen Melanie, Anna, Niana en Maria. Ook liet hij een hoeve bouwen die de naam 'Kampina' kreeg. De familie verkocht het landgoed in 1904 aan de vader van Pieter van Tienhoven. Twintig jaar later kwam het landgoed in handen van Natuurmonumenten, waar Pieter van Tienhoven als mede-oprichter ook al jarenlang (en tot 1952) bestuurslid was. We hebben het aan deze natuurbeschermer te danken dat een groot deel van de Kampina de ontginningsdans is ontsprongen en je er nog steeds kunt genieten van heide.

Bloemrijke struiken

Op landgoederen zie je vaak rododendrons staan. Zo ook hier rond huize Kampina. Je ziet hier echter her en der ineens een struik in het bos. Het lijkt erop dat de struik zich niet alleen heeft weten te handhaven, maar zich ook op eigen kracht heeft verspreid. Of je liefhebber van de struik bent of juist niet, over smaak valt niet te twisten. Maar de rododendron is onlosmakelijk met de historie van dit deel van de Kampina verbonden en daarom laat Natuurmonumenten de struiken staan.

8 Huize Kampina

De oorspronkelijke 'hoeve Kampina' werd in de Tweede Wereldoorlog door Duitse soldaten met granaten verwoest. Het was een wraakactie gericht op de toenmalige bewoner, boswachter van Ham, die de geallieerden had geholpen. Na de Tweede Wereldoorlog werd de hoeve herbouwd in dezelfde stijl, maar wel met een extra woonlaag en werd het 'huize Kampina'.

9 Ijsvogel

De route volgt nu de kronkelende loop van de beek de Beerze. Het stromende water en de vele overhangende takken zijn een ideale visplek voor de ijsvogel. Je moet wat geluk hebben om deze schuwe vogel te zien, maar wie weet zie je ineens een blauwe schicht voorbij vliegen.

Ijzertijd

Let tijdens je wandeling langs de Beerze eens goed op de grond, ook wanneer je dichterbij de Beerze kunt komen. Je kunt op een aantal plekken aan de oranjebruine kleur duidelijk zien dat het zeer ijzerhoudende grond is. In de ijzertijd, honderden jaren voor Christus, hebben hier kleine ijzerovens gestaan. Maar door de vele overstromingen van de beek is hier niets van overgebleven.

10 Weidebeekjuffer en andere beekbewoners

Aan de oevers van de Beerze kun je bijzondere planten zien groeien en bloeien, zoals waterviolier en het geneeskrachtige valeriaan. Dit laatste kruid stond bij de Romeinen en Grieken bekend om zijn krampopheffende werking. De roze-wit bloeiende plant werd in de Middeleeuwen ook culinair gebruikt en zelfs als parfum! De rustgevendende werking, waar het kruid nu nog bekend om staat, werd pas in de 18de eeuw ontdekt.

Weidebeekjuffer

Eén van de meest in het oog springende insecten die je bij de beek kunt zien, is de weidebeekjuffer. Het mannetje is prachtig blauw en vooral herkenbaar door zijn halfzwarte vleugels. Juffers zijn een libellensoort, die zich vooral van de 'echte' libel onderscheiden doordat ze in rust hun vleugels meestal dichtklappen, waar libellen ze meestal spreiden.

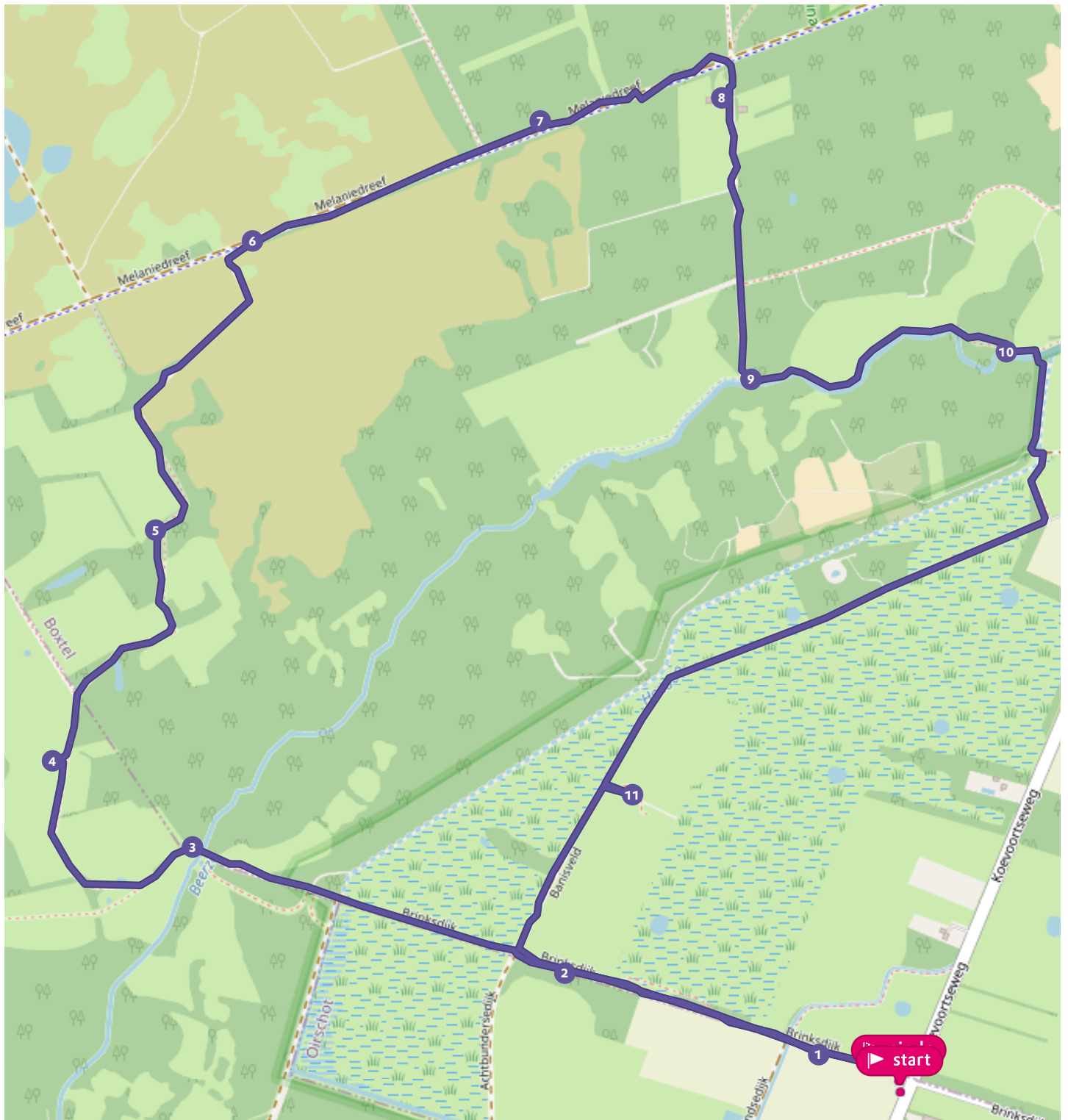

11 Prachtig uitzicht

Je ben nu aangekomen bij een voormalige vuilnisbelt van Boxtel. Hij is al tientallen jaren geleden goed afgedekt en doet nu dienst als uitkijkheuvel met toren. Vanaf de toren kun je genieten van het landschap, de grazende runderen en talrijke vogels. Speur de lucht maar eens af naar roofvogels als de buizerd, torenvalk of boomvalk (foto). Zelfs de wielewaal wordt hier gespot, alhoewel je de knalgele vogel eerder zult horen dan zien.

Toegankelijkheid

De uitkijkheuvel is toegankelijk gemaakt voor scootmobielen, die hier via de weg Banisveld kunnen komen. De toren is voorzien van een 'luie trap' en daardoor makkelijk te beklimmen.

© OpenStreetMap/Leaflet

Van Scheelhoekbos naar Vogelobservatorium Tij

Maak een boswandeling in een omgeving die ooit onder invloed stond van de zee (Scheelhoek) en combineer deze wandeling met een bezoek aan vogelobservatorium Tij. Vergeet je verrekijker niet mee te nemen!

Rond 1870 is op deze plek een dynamisch zandplaatje ontstaan in het Haringvliet (dat toen nog in open verbinding stond met de Noordzee): dit is de Scheelhoek. Door het inpoten van riet en biezten werd het zand vastgelegd. Toen begin jaren '60 de Haringvlietdam werd aangelegd, werd de zandplaat als werkeiland gebruikt. Daarna werd een gedeelte van de Scheelhoek ingeplant met bomen en ontwikkelde zich tot bos.

Startpunt

[Parkeerplaats Scheelhoekbos, Stellendam](#)

2 km (Scheelhoekbos) en 2 km (Tij)

Ook te wandelen met de [route-app NatuurRoutes](#).

De route is met groene pijltjes gemarkeerd. Het pad is onverhard.

In het Scheelhoekbos mogen honden mee, mits aangelijnd.

Bereikbaarheid vogelobservatorium Tij

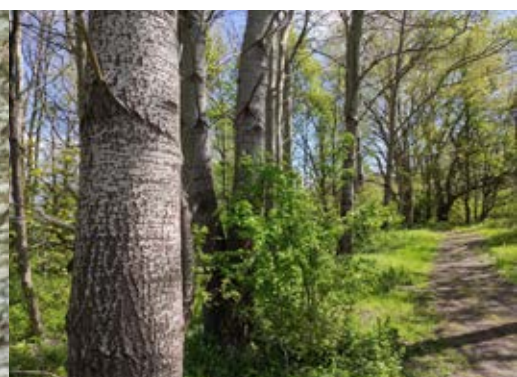
Tij kun je op eigen gelegenheid bezoeken. Controleer bij een bezoek in het najaar, winter of het vroege voorjaar vooraf of Tij bereikbaar is. Bij hoge waterstanden loop het pad gedeeltelijk onder water. Je kunt dan beter laarzen aantrekken. Waterstanden kun je vooraf bekijken op de site van [Rijkswaterstaat](#) (kies op de kaart de locatie Hellevoetsluis).

Bij een bezoek aan Tij, zijn honden niet welkom

Check jezelf na afloop altijd op teken

1 Spechten

In het vroege voorjaar is er een grote kans dat je in dit deel van het bos grote bonte spechten hoort roffelen. Dat doen de mannetjes om de aandacht te trekken van een potentiële partner. Ook pikken de spechten in stammen om insecten te vinden onder de schors, en natuurlijk om een nestgat te maken. Langs de kant van het pad zie je waarom het voor deze vogels goed toeven is. Hier groeien veel abelen, een zachte boomsoort waar grote bonte spechten graag hun nest in bouwen.

2 Boswei

Langs de wei in het bos zie je mooi de verschillende bomen die zijn aangeplant. Links vind je wilgen, de plantijen zijn nog duidelijk herkenbaar. Meer naar rechts zie je een mix van populier, els, eik, esdoorn, meidoorn en wilg. Aan de kant van het pad staan elzen die regelmatig worden geknot. Dit gebeurt om ervoor te zorgen dat de bijzondere planten in de wei voldoende licht krijgen.

3 Uitkijkpunt Scheelhoek

Je kijkt hier uit over 337 ha rietmoeras van de Scheelhoek. Hier vond nog tot 2018 rietooft plaats, waarbij rietsnijders het riet elk jaar

gedeeltelijk oogstten. Het laatst geoogste riet is gebruikt bij de bouw van het naastgelegen Vogelobservatorium Tij. Nu mag het riet een aantal jaren verruigen. Hierdoor ontstaat overjarig riet, waardoor het geschikt wordt als broedplaats voor vogels. Onder andere roerdomp, grauwe gans, rietgans, baardmannetje, snor, rietzanger en kleine karekiet hebben zich al als broedvogel gevestigd. Natuurmonumenten gaat het riet nu indien nodig nog gefaseerd eens in de 4 à 5 jaar maaien om het gebied open te houden en vorming van bos te voorkomen.

Het water rechts is het Zuiderdiep, waarlangs Jersey- koeien grazen. Hier kun je zeker 's winters nog wel eens een ree spotten.

4 Duindoorn

Een typische struik voor de kuststreek is de duindoorn. Deze struik zie je eind van de zomer en in het najaar van verre al staan. De fel oranje besjes zijn te eten, al is het moeilijk het juiste moment te kiezen. Onrijp zijn ze heel erg zuur, maar ze kunnen ook snel overrijp worden. Op een gegeven moment begint de bes zelfs te gisten. Vogels als spreeuwen, kramsvogels en lijsters zijn dol op duindoornbessen.

5 Witte abelen

Eerder las je al dat spechten dol zijn op het zachte hout van de witte abelen in dit gebied. Op deze plek zie je een markante rij van deze bomen. De witte abeel wordt ook wel zilverpopulier genoemd. Als je ze van dichtbij bekijkt snap je waarom. De stam, met name bij jonge bomen, is zilvergrijs en ook de twijgen, knoppen en bladeren hebben witte of zilverkleurige, viltachtige

haartjes. Als je hier rond april bent, kun je de bloemen (de katjes) zien uitkomen, die nog voor de bladeren verschijnen.

De witte abeel is eigenlijk een boom van Zuid-Europa en West-Azië, maar is al vanaf de zeventiende eeuw in Nederland aangeplant. De boom is vooral in kuststreken populair onder boseigenaren, omdat hij goed tegen zilte lucht kan.

6 Eindpunt

Je bent weer terug bij de parkeerplaats.

Vervolg wandeling:

Je kunt deze route combineren met een kijkje aan het bijzondere Vogelobservatorium Tij: wandel door via de Meester Snijderweg naar de parkeerplaats Vogelobservatorium Tij. Vergeet niet je verrekijker mee te nemen!

Praktisch:

- Honden mogen hier niet mee;
- Het pad is onverhard

Aan de rand van het vogelreservaat Scheelhoek, aan het Haringvliet, hebben Vogelbescherming Nederland en Natuurmonumenten een reuzenei 'gelegd': vogelobservatorium Tij. Dit bijzondere eivormige vogelobservatorium is in april 2019 geopend in het kader van het [Droomfonds Haringvliet](#). Via een pad met doorkijkjes, vlonders en sporen van ree en bever kom je in vogelobservatorium Tij uit. Kom hier genieten van de vogelrijkdom van het Haringvliet!

1 Bijenhotel

Langs het pad zie je her en der braam, duindoorn, vlier en wegedoorn. In het najaar zijn de bessen van deze struiken voedsel voor vogels, in het voorjaar en in de zomer bieden de bloemen nectar en stuifmeel aan allerlei insecten, zoals wilde bijen. Wilde bijen hebben geen groot gezamenlijk nest, zoals de honingbij, maar leggen in hun eentje eitjes in een kleine holte. Een bijenhotel is daarvoor een ideale plek. Dit bijenhotel is gesponsord door Stichting Omloop Goeree-Overflakkee.

2 Van duin naar moeras

Wie hier even de tijd neemt om op het bankje gaat zitten, ziet dat je hier bevindt op de overgang van een duin- naar een moerasgebied.

De trap naast de bank leidt naar een vlonderpad dat door moerasgebied gaat, waar soorten als roerdomp, baardmannetje, rietgors en ook de bever zijn te vinden. Het gebied staat onder invloed van het Haringvlietwater. Is de afvoer van de Nederlandse rivieren heel groot, dan is dat ook te merken op het Haringvliet. Het water kan dan niet snel genoeg naar zee worden geloosd, waardoor het waterpeil stijgt. Vandaar dat het kan gebeuren dat het water hier tot boven de vlonder stijgt en Tij tijdelijk niet bereikbaar is.

3 Oeverzwaluwwand

Wanneer je de tunnel van Tij binnenloopt, zie je links een inham met twee kijkgaten. Hier heb je niet alleen een mooie blik op het spectaculaire eivormige gebouw, maar ook op de oeverzwaluwwand, waar vanaf eind april oeverzwaluwen hun nesten maken. Blijf in het voorjaar hier eens wat langer staan en zie de zwaluwen af en aan vliegen met voedsel voor hun kroost.

4 Tij

Tij is waarschijnlijk wel het meest bijzondere vogelobservatorium van Nederland. Het ontwerp is gebaseerd op het ei van de grote stern en het observatorium is geheel ecologisch gebouwd. Op het dak zit het laatste riet dat uit het naburige natuurreservaat Scheelhoek afkomstig is. De naam verwijst naar het tij, de periodieke wisseling van waterstand met eb en vloed, dat wat deltanatuur zo uniek maakt.

5 Vogels die thuis horen in de deltanatuur

Vanuit dit prachtige bouwwerk heb je uitzicht op bijzondere vogels. In het ondiepe water zijn broedeilandjes opgespoten. Onder andere de grote stern maakt hier dankbaar gebruik van, met soms wel 2500 nesten. De iconische vogel met zijn herkenbare krassende roep, is een bijzondere en niet-alledaagse verschijning. Rond 1960 waren er nauwelijks broedkolonies in Nederland over. Nu gaat het iets beter, maar het blijft een kustvogel die wel een duwtje in de rug kan gebruiken. Op de eilanden broeden ook kokmeeuwen, visdiefjes, dwergsterns en bontbekplevieren. Je kunt ook diverse eendensoorten zien zwemmen, of steltlopers als tureluur, kluut en lepelaar naar voedsel zien zoeken. Met geluk zie je een zeearend overvliegen, op zoek naar een gans als lunch.

Links vooraan zie je het visdiefjeseiland. Alhoewel er voldoende broedgelegenheid is voor visdiefjes in de delta, is dit drijvende eiland geplaatst om dichtbij een broedplek te creëren voor deze soort. Op die manier kunnen natuurliefhebbers van dichtbij genieten van de spectaculaire duikvluchten van visdiefjes wanneer zij vanuit de lucht op visjes jagen. Op het eiland staan enkele lokvogels om de echte visdiefjes uit te nodigen.

Na het bezoek aan Tij kun je via dezelfde weg terug naar het startpunt.

6 Eindpunt

Je bent terug bij de parkeerplaats. Hier eindigt de wandeling Tij. Loop via de Meester Snijderweg terug naar de [parkeerplaats Scheelhoekbos](#).

© OpenStreetMap/Leaflet

Colofon ©2022

Fotografie: ©Natuurmonumenten, Getty images, Straystone-Pictures, Peter Leenen fotografie

**GA VEILIG
OP PAD!**

De natuur is voor veel mensen heel belangrijk. Laten we er samen voor zorgen dat het mogelijk blijft. Vermijd drukke plekken, ga op rustige tijdstippen, houd afstand en blijf thuis bij griepverschijnselen.

Voor actuele informatie ga naar
nm.nl/coronavirus

Meer wandelinspiratie opdoen?

Op de website van Natuurmonumenten vind je nog veel meer routes door heel Nederland die je gratis kunt downloaden.

Dus neem ook een kijkje op
nm.nl/routes

Help mee!

Onze natuur is niet alleen schitterend, maar ook kwetsbaar. Wij moeten de natuur koesteren. Samen met onze boswachters, leden en vrijwilligers werken wij iedere dag aan een natuurlijker Nederland.

Doe ook mee en ga naar
nm.nl/word-lid

Veel plezier in onze schitterende Nederlandse natuur!